

Kirjallinen kysymys KK 424/2021 vp

Pauli Kiuru kok

Kirjallinen kysymys neuvottelujen etenemisestä ryöstettyjen vainajien palauttamiseksi Ruotsista kotiseurakuntiin ja Pälkäneen rauniokirkon kattamisesta tähän liittyen

Eduskunnan puhemiehelle

Ruotsin Karoliinisessa instituutissa Tukholmassa on Suomesta vuonna 1873 ryöstettyjä vainajia ja heidän ruumiinosiaan. Anatomisiin kokoelmiin sisältyy 77 nykyisen Suomen alueelta peräisin olevaa pääkalloa. Anastukset ovat tapahtuneet Enon, Pielaveden, Rautalammin ja Pälkäneen hautausmailta. Jäännöksistä suurin osa on peräisin ruotsalaisen Gustaf Retziuksen retkiryhmän tekemistä kaivauksista Pälkäneen rauniokirkon kirkkomaalla.

Pääkalloja ja elävien ihmisten päitä mittaamalla Gustaf Retzius pyrki todistamaan rotuteorian oikeaksi. Sen mukaan ruotsalaiset olivat valiokansaa ja suomalaiset edustivat alemmaa rotua, jolle ominaisia piirteitä olivat muun muassa alakuloisuus ja hidassäilyisyys. Rotuteorioiden historia on synkkä. Kalloindeksit ja muut vastaavat selitystavat ovat osoittautuneet kestäättömiksi sekä eettisiltä perusteiltaan että todisteluvoimaltaan. Myös Karoliininen instituutti on pahoitellut, että vainajien jäänteitä on hankittu epäeettisellä tavalla suomalaisilta hautausmailta.

Ruotsissa asuvat suomalaistaustaiset henkilöt ovat kokeneet Karoliinisen instituutin kokoelman vainajien muistoa ja arvoa loukkaavaksi. Myös Suomessa on noussut esille vahva toive saada esiisien jäänteet takaisin kotimaahan omien seurakuntien kirkkomaihin. Asiaa on käsitelty ainakin Pälkäneen seurakunnassa. Kirkkoherra Jari Kemppainen on luvannut, että seurakunta on halukas ottamaan ryöstetyt vainajat takaisin ja järjestämään siunaushetken sekä uudelleen hautaamisen vainajien muistoa kunnioittavalla tavalla.

Olen tehnyt asiasta kaksi kirjallista kysymystä asiasta vastaavalle ministerille. Tiede- ja kulttuuriministeri Annika Saarikon vastauksessa (KKV 22/2019 vp, 11.7.2019) todettiin seuraavasti:

"Opetus- ja kulttuuriministeriö käy virkamiestasolla vuoropuhelua Karoliinisen instituutin edustajien kanssa jäänteiden mahdollisesta palauttamisesta. Virallisen pyynnön tekemistä ei ole toistaiseksi nähty tarpeelliseksi, mutta asiaa voidaan tarvittaessa arvioida uudelleen selvitysprosessin ja keskustelujen edetessä."

Tiede- ja kulttuuriministeri Annika Saarikon vastauksessa (KKV 756/2020 vp, 27.10.2020) todettiin puolestaan näin: "Opetus- ja kulttuuriministeriö on käynyt virkamiestasolla vuoropuhelua Karoliinisen instituutin edustajien kanssa suomalaisvainajien jäännöksiin liittyvistä kysymyksistä. Asian selvittämistä on ollut tarkoitus jatkaa jäännöksiä koskevan kartoituksen valmistuttua,

Kirjallinen kysymys KK 424/2021 vp

mutta koronaviruspandemiasta johtuvan haasteellisen työtilanteen vuoksi tässä ei ole vielä edetty. Keskustelut Karoliinisen instituutin kanssa on tarkoitus käynnistää uudelleen loppuvuoden (2020) aikana."

Karoliininen instituutti sai vuonna 2020 valmiiksi kartoituksensa suomalaisista jäämistöistä. Helsingin Sanomien kuukausiliitteen (2/2021) mukaan "Palautusprosessi voisi käynnistyä, jos Suomen valtio sitä pyytäisi ja Ruotsin valtio suostuisi siihen. Vaikka Karoliinisella instituutilla on valtaa tehdä yksittäisiä palautuspäätöksiä, suomalaisten jäämistöt ovat teknisesti Ruotsin valtion omaisuutta."

Vainajien jäänteiden kansainvälisiin palautuksiin ei ole olemassa tämänkaltaisissa tilanteissa vakiintuneita menettelytapoja. Saadun kokemuksen valossa virkamiestasolla etenevä vuoropuhelu ei ole johtanut myönteiseen lopputulokseen, vaikka sen yrittäminen on toki ollut perusteltua ja arvokasta. Uudella ja aktiivisella tiede- ja kulttuuriministerillä Antti Kurvisella on nyt oivallinen tilanne tehdä tarvittavat johtopäätökset ja nostaa asia virkamiestasolta ministeritasolle yhdessä ruotsalaisen kollegansa kanssa.

Vainajien palauttaminen kotiseurakuntiin olisi luonnikas todiste Suomen ja Ruotsin erinomaisista suhteista. Historian kiusallista tapahtumista voidaan keskustella ja sopia kiihottomasti ystävyyksmaiden välillä. Suomen ja Ruotsin ministerit voisivat osallistua palautusjuhlaan ja siunaukseen Pälkäneen rauniokirkolla, joka olisi saanut tilaisuuden kunniaksi Pälkäneen Vanhankirkon suojeluyhdistyksen esittämän lasikatteen opetus- ja kulttuuriministeriön myötävaikutuksella ja tuella. Hankkeen budjetti on noin 1 miljoona euroa.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Oletteko tiede- ja kulttuuriministerinä valmis edistämään vainajien palautusta Suomeen, jotta rotuteorioihin liittyvä hautojen ryöstäminen saadaan henkisenä painolastina ja vääryytenä korjattua,

oletteko ministerinä valmis nostamaan asian virkamiestasolta ministeritasolle ja tekemään Ruotsiin virallisen palautuspyynnön,

oletteko osaltanne valmis osallistumaan palautusjuhlallisuuksiin Pälkäneen rauniokirkolla ja kutsumaan mukaan ruotsalaisen ministerikolleganne, ja

näettekö mahdolliseksi ministerinä ja ministeriön osaamisella sekä tuella edistää rauniokirkon kattamiseen liittyvää hanketta?

Helsingissä 21.7.2021

Pauli Kiuru kok